

Foredrag i Oslo Militære Samfund Onsdag 10. oktober 2007

Utenriksminister Jonas Gahr Støre

Foto: Stig Morten Karlsen, Oslo Militære Samfund

Nordområdene i endring – hvordan kan Norge, Finland og Sverige styrke sitt samarbeid

Kontrolleres mot fremføringen

Iblant står vi overfor store vendepunkter i historien – veiskiller, som gjør det mulig å "begynne på nytt" og å legge smertelige kapitler i historien bak oss.

Mange her i salen har opplevd slike veiskiller, mange har vært deltakende i dem. Jeg tenker på avslutningen av den andre verdenskrigen, som skulle gjøre det mulig å skape ett, fredelig Europa. Jeg tenker på avslutningen av den kalde krigen, som endelig rev ned skillelinjene på vårt eget kontinent.

Hvert av disse veiskillene har brakt med seg nye muligheter; til utvikling, fred og stabilitet. De har skapt et handlingsrom land og politikere har søkt å utnytte til beste for folkene. Men hvert av dem er også blitt etterfulgt av overraskelser og tilbakeslag. De har minnet oss om hvor viktig det er å ha ankerfester i vår politikk, og å ta vare på dem - ankerfester som vi trenger over tid - ankerfester som viser sin betydning fordi selv om mye er i forandring, så ligger også mye fast gjennom våre grunnleggende politiske verdier som demokrati og frihet, gjennom vår geografi og gjennom vår nære tilknytning til naturressursene.

Det er nettopp her – i innsatsen for å finne den riktige balansen mellom fornyelse og kontinuitet - at utfordringene i utenriks- og sikkerhetspolitikken ofte ligger.

I ettermiddag kom jeg tilbake fra Bodø, hvor jeg hadde invitert mine kolleger fra Finland og Sverige til diskusjoner om utenriks- og sikkerhetspolitisk samarbeid. Under oppholdet ved

Landsdelskommando Nord-Norge mottok vi en orientering om utviklingstrekk og utfordringer i nord. Det er ingen mangel på slike utfordringer.

Og mange av dem er krevende. Men som den erfarne admiral Trond Grytting sier det: de har det til felles at Forsvaret ikke eier noen av dem alene. Løsningen ligger ikke først og fremst i militære virkemidler. Der det tidligere handlet om å planlegge for å møte en stor militær trussel, handler det i dag om evne til å møte og håndtere en lang rekke utfordringer, muligheter og risiki.

I Nordområdene finnes store fiskeriressurser, som må forvaltes på en klok måte. Her ligger det som er i ferd med å bli Europas nye energiregion. Her kan man se – og ikke bare lese om – forandringene i klimaet. Her øker transporten på havet i takt med ny økonomisk virksomhet. Her formes det nye og stadig mer sammensatte naboforholdet til Russland.

Vi ser en region hvor det ikke bare settes krav til et samspill mellom en rekke norske instanser - hovedsakelig sivile men også militære. Vi ser en region hvor det settes krav til samspill og dialog med en rekke land, og i første rekke de vi grenser opp til – de som deler de samme utfordringer, muligheter og risiki som vi.

Å invitere min finske og svenske kollega til et slikt besøk i 1980 ville vært utenkelig. Å gjøre det i 1990 ville heller ikke vært naturlig. Men å invitere min finske og svenske kollega i 2007 er ikke bare mulig. Det er riktig!

Jeg vil benytte anledningen i dag til å gå nærmere inn på hvordan jeg ser perspektivene for dette trilaterale samarbeidsforholdet i tiden som kommer. Det er et forhold med mange komponenter. I dag vil jeg særlig berøre de utenriks- og sikkerhetspolitiske sidene.

De tidligere sikkerhetspolitiske skillelinjer mellom Norge, Finland og Sverige er i dag forvandlet til et samarbeidsrom av muligheter – et møte mellom NATO og EU i felles geografi og internasjonalt utsyn. Ja, bortfallet av den kalde krigen har åpnet for at vi kan ta opp igjen saksområder nordiske politikere valgte å legge til side – for rundt 60 år siden.

Under den kalde krigen kastet de storpolitiske skillelinjene lange og tunge skygger inn over vårt eget nærområde og begrenset samarbeidet.

Vi skulle helt frem til tidlig på 1990-tallet før utenriksministeren og forsvarsministeren fra formannslandet i Nordisk Ministerråd kunne gi Nordisk Råd en redegjørelse. Helt til slutten av 1980-tallet ble slike spørsmål ansett som for følsomme til i det hele tatt å bli drøftet i denne nordisk krets.

Nå er vi alle en del av EUs indre marked med alt det innebærer. Realiteten er at EØS-avtalen og hele rettsgrunnlaget knyttet til EUs indre marked fremstår som den viktigste nordiske samarbeidsavtalen som noen gang er inngått. Ja, i ett perspektiv har dette felles rettsgrunnlaget også sine verdifulle sikkerhetspolitiske sider i en ny tid. Felles regler binder sammen og gir trygghet mot usikkerhet.

Sikkerhetspolitisk dreier vårt forhold til Russland seg ikke lenger om en eksistensiell trussel, slik det gjorde under den kalde krigen. Ulike sikkerhetspolitiske veivalg begrenser ikke lenger muligheten for samarbeid mellom nordiske land. Som min finske kollega Ilkka Kanerva sa i Bodø i dag: Det finnes ikke ett utenrikspolitisk eller sikkerhetspolitisk tema våre tre land ikke kan diskutere. Det er snarere slik at muligheten øker for dypere og bredere samarbeid – nå også på det sikkerhetspolitiske området.

Det er en spennende mulighet, for vår region er i rivende utvikling. Østersjøregionen er i internasjonal presse utpekt til en av verdens mest interessante regioner for økonomisk og teknologisk vekst. Legger vi til Barentsregionens ressurser og kunnskaper blir perspektivet enda mer spennende. Arktis og nordområdene var tema for forrige nummer av Time Magazine. På forsiden valet det norske og danske flagget sammen med det amerikanske, russiske og kanadiske.

Oppdagelsen av store energiresurser, teknologisk utvikling som gjør det mulig å utvinne dem, den aktiviteten det vil generere på land og til havs i en sårbar økologi, teknologi og forskning, blomstrende næringsutvikling på Nordkalotten, is som smelter og nye sjøveier som åpnes på grunn av klimaendringene, noen av verdens største gjenlevende fiskeressurser; alt dette bringer nordiske naboer sammen – og det bringer noen av oss sammen med en felles russiske nabo.

Og som resultat er nordområdene igjen i ferd med å innta en sentral plassering i Europa. For mindre enn 20 år siden hadde det internasjonale samfunn sine øyne rettet mot konfliktpreget militær virksomhet i nord.

Så forsvant mye av oppmerksomheten. Nå vender den tilbake, men med en ny agenda - en krevende agenda. Men det er en agenda for samarbeid – og evne til å møte og mestre risiki - ikke konfrontasjon. Vår oppgave må være å vise aktivitet, ha den fremste kunnskap og å gi vårt bidrag til at den utvikles med respekt for det regelverk folkeretten inneholder.

Forholdet til en stor russisk nabo har mange sider – noen av dem er også krevende. Vi er – og skal være – nøkterne realister når det gjelder Russlands utvikling. Vi ønsker oss ikke tilbake til de turbulente årene på 90-tallet. Men vi skal også si i fra når vi ser tegn til autoritære trekk ved et styresett i Europa. Det retoriske spenningsnivået mellom Vesten og Russland er økt. Det er større uenighet om sentrale utenrikspolitiske spørsmål enn på lenge. Vi merker også det. På søndag markerte vi ett-årsdagen for det uopklarte drapet på Anna Politkovskaja, et uttrykk for ytringsfrihetens krevende kår hos vår nabo.

Samtidig er det slående at Norden, og da spesielt Norge, Finland og Sverige, har utviklet et grensenært og regionalt samarbeid med Russland av unik karakter. Femten år med Barentssamarbeid har skapt et interessefelleskap og muligheter for å skape ny vekst på hele Nordkalotten. Naboer er kommet hverandre nærmere. Vi har fått et nytt handlingsrom, som gjør det mulig å utnytte dette interessefelleskapet.

Utfordringen ligger i hvordan vi utnytter det nye handlingsrommet. Regjeringens nordområdestrategi handler i stor grad om nettopp det.

Jeg mener de nordiske landene har vist vilje til å skape nye muligheter regionalt – rundt Østersjøen og i Barentsregionen. Det skal vi fortsette med. Norske tanker om en samarbeidssone over grensen til Russland skriver seg inn i denne tradisjonen.

Men så er det også slik: Vi manøvrerer best i nye politiske farvann og strømninger ved å holde fast ved sentrale ankerfester. For oss er tilhørigheten til det atlantiske fellesskapet et slikt grunnleggende ankerfeste - nå som før.

NATO og forholdet til USA er vår sikkerhetspolitiske garanti – og garantier skal ligge fast. Nære vennskap – ikke minst til USA – skal ivaretas og pleies og fornyes. Vi har et medansvar for å bidra til nettopp det. For Finland og Sverige er medlemskapet i EU et slikt

ankerfeste. Og for oss alle ligger grunnlaget for vår utenriks- og sikkerhetspolitikk i FN og i folkeretten.

Men selv om ankerfestene ligger fast, gjennomlever også de sin forandring i møte med nye utfordringer. Medlemskapet i NATO betyr fortsatt solidaritet overfor alle Alliansens medlemmer. Her er det ingen endring. Men perspektivene på sikkerhetsutfordringene varierer i større grad fra medlemsland til medlemsland.

I den globale supermakten USA er det sikkerhetspolitiske utsynet annerledes enn det er i Norge. I de baltiske landene er det forskjellig fra hvordan vi oppfatter det. I Baltikum oppleves det klarere enn i andre regioner hvordan nye konfliktlinjer ikke erstatter de gamle, men legges oppå hverandre.

Essensen i NATO-medlemskapet er at vi alle tar hensyn til hverandres perspektiver. Derfor reagerte NATO øyeblikkelig med Alliansens første artikkel 5 – vedtak etter terrorangrepene mot USA den 11. september 2001. Vi sto overfor en felles trussel. Derfor deltok Norge med F-16 fly for overvåkning av de baltiske landenes luftterritorium etter at de hadde fått sine medlemskap i Alliansen. Vi sto overfor en felles oppgave. Snart skal disse flyene tilbake til de baltiske land med det samme oppdrag.

Og liksom vi tar hensyn til andres perspektiver tar våre allierte hensyn til våre. Det er vår oppgave å kommunisere våre perspektiver klart og tydelig. Det er en annen viktig oppgave i nordområdepolitikken.

Samtidig betyr medlemskap i NATO noe langt mer enn solidaritet i tilfelle av overgrep mot vårt territorium. Det er en militærallianse, men også en organisasjon for politiske konsultasjoner og samordning. Den gir oss en traktatfestet rett til konsultasjoner der vi mener at vårt land er truet. Og den gir oss adgang til drøftelser på alle nivåer om utenriks- og sikkerhetspolitiske spørsmål medlemslandene er opptatt av. Slike drøftelser pågår kontinuerlig; enten det dreier seg om spesifikke temaer som energitilførsler eller om generelle utviklingstrekk i medlemslandenes naboskap.

Med dette utgangspunkt er jeg invitert til NATOs Råd i midten av november for å orientere medlemslandene om utviklingen i det vi kaller "the High North" - Nordområdene. Våre allierte vil vite mer om den rivende utviklingen i nord. Vi har kunnskap og erfaring som nå etterspørres og det er i Norges interesse at våre allierte blir mer fortrolige med forandringene lengst mot nord i Europa. Besøket til NATO vil følge opp de samtaler og diskusjoner jeg gjennom det siste året har hatt med alliansepartnere enkeltvis, på besøk nordpå eller på besøk hos dem.

Men la meg samtidig understreke: Vi skal ikke være bekymret over at våre nærområder ikke står på Alliansens daglige sakskart. Det reflekterer jo nettopp det grunnleggende faktum at den kalde krigen er over og at nordområdene preges mer av behovet for samvirke enn av fare for konfrontasjon.

Ja, det reflekterer det faktum at man i NATO har beveget seg fra å konsultere om Sovjetunionen og Russland i NATOs Råd til å konsultere med Russland i NATO-Russlandsrådet. Norge har vært - og er - en pådriver for slike kontakter.

Medlemslandenes sikkerhetspolitiske perspektiver er i dag mer sammensatte enn tidligere. Nettopp derfor må også samarbeidsstrukturene som utgjør våre ankerfester være fleksible og formes etter dagens utfordringer. NATO - slik vi har kjent det - er nødvendig. Men mens

NATO, sammen med det norske forsvaret, ga det meste av svaret under den kalde krigen, så krever en lang rekke nye utfordringer og muligheter at vi utvikler nye og tilpassede svar.

Det må vi gjøre selv – og sammen med andre, ikke minst med land som har sammenfallende interesser og utfordringer med Norge, ikke minst de landene som grenser mot de samme områdene.

Nettopp derfor er fordypet utenriks- og sikkerhetspolitisk samarbeid i Norden så viktig, og det er i dette perspektivet vi skal forstå det utdypede trilaterale samarbeidet mellom Norge, Finland og Sverige. Sammen ønsker vi å utvikle nye svar på utfordringene i våre egne nærområder og i samarbeidet mellom EU og NATO – ikke minst når det gjelder felles deltakelse i internasjonale operasjoner. For å gjøre oss selv, NATO og EU mer relevante i våre nærområder og for å utnytte det mulighetsrom som er oppstått.

Et av de klareste tegn på NATOs evne til tilpasning ligger nettopp i utviklingen av forholdet til andre organisasjoner – i første rekke FN og EU. Forholdet til FN var lenge preget av avstand og gjensidig skepsis, helt gjennom krigene i det tidligere Jugoslavia på 1990-tallet. Forholdet til EU var lenge, helt frem til for 3-4 år siden, preget av frykt for rivalisering og konkurranse.

De siste årene har det utviklet seg et nærmere partnerskap mellom alle tre, preget av samarbeid og av arbeidsfordeling. NATO – operasjoner er ikke lenger begrenset til Alliansen-medlemmer. EU – operasjoner ei heller til EUs egen medlemskrets. Derfor deltar Sverige og Finland i dag som betydelige bidragsytere til NATOs innsats i det nordlige Afghanistan – ved siden av Norge. Og Norge deltar i EUs operasjoner og i EUs innsatsstyrker – sammen med Sverige og Finland.

Men fortsatt kan samarbeidet mellom NATO, EU og FN bli bedre. Et tettere nordisk sikkerhetspolitisk samarbeid vil bidra til det.

Vi har et økende interessefellesskap, et voksende handlingsrom og politisk vilje til å utnytte disse mulighetene. Vi skal gjøre det med full respekt for de forpliktelser vi – hver for oss – har påtatt oss overfor NATO og EU. Og vi skal gjøre det på en måte som bidrar til å styrke det bredere nordiske samarbeidet og i åpenhet overfor både Danmark og Island.

For la meg understreke: Dette dreier seg ikke om noen form for eksklusivt trilateralt samarbeid, men om et samarbeid basert på den så mye omtalte variable geometri, hvor utdypet samarbeid mellom noen bidrar til å styrke samarbeidet mellom alle. Og fordi tidene har forandret seg behøver ikke alle fem land følge hverandre langs alle spor. Vi har god felles forankring i Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd, stadig oftere supplert av våre baltiske venner, og sammen møter vi Russland og våre partnere rundt Østersjøen og i Barentsregionen.

Realiteten er at Norge nå fordyper samarbeidet med alle de nordiske land basert på et mer finmasket interessefellesskap.

Norge og Danmark har felles realiteter å møte gjennom våre arktiske grensestrøk.

I april i år inngikk vi en avtale om tettere samarbeid med Island, og parallelt har Island inngått en liknende avtale med Danmark. Dette kom som resultat av at USA trakk sine fly og helikoptre tilbake fra Keflavik-basen. Et nærvær formet i en annen tid opphørte fordi USA i dag har større behov for sine stridsressurser i andre regioner.

Vårt samarbeid med Island er formet i en ny tid med behov for å overvåke store havområder og med perspektiver for sterkt økende og hovedsakelig sivil trafikk. Det snakkes om en trafikk på 300 tankskip på vei vest- og sørover fra Barentshavet. Og trafikken er økende. Det er en utfordring for kyststatene Island og Norge. Avtalen handler om et samarbeid som både bidrar til å trekke de nordiske landene sammen og samtidig er et uttrykk for alliert solidaritet – og som også tjener NATO-medlemmene Storbritannia, Canada og USAs interesser som maritime grensestater.

Det er to hoveddimensjoner i det samarbeidet vi nå diskuterer med Sverige og Finland; samarbeid om og i vårt eget naboskap og samarbeid i internasjonale operasjoner.

La meg starte med naboskapet. Her er vi – som dere vet – kommet langt i samarbeidet over grensen med Russland. Vi ønsker å drive dette videre, i felles interesse, ikke minst i lys av aktiviteten i Barentshavet og i Barentsregionen.

Vår satsing med nordiske naboer i nord er i god utvikling: politisk dialog, tettere utenriks- og sikkerhetspolitiske konsultasjoner, næringslivssamarbeid, felles arenaer og nettverk for forskning og kompetanseutvikling, samt et viktig og langsiktig informasjonsarbeid.

En stor svensk næringslivsdelegasjon ledet av den svenske utenriksministeren og næringsministeren besøkte Nord-Norge tidligere i år. Vi som var vertskap så og opplevde at potensialet for samarbeid er stort og med mange muligheter. De vil vi følge opp.

Finske selskaper har allerede vært med i utbygging av Snøhvit/Ormen Lange og svenske ingeniører har deltatt på Snøhvit. Jeg venter at finsk næringslivsinteresse i Barentsregionen fremover vil knytte seg til byggbransjen, infrastrukturutvikling og på lenger sikt tjenestenæringer, som følge av økt regionalisering i Nord-Norge. Og la oss huske: også i Nord-Sverige og Nord-Finland er det rivende utvikling med stadig større muligheter også for norske nærings og forskningsaktører.

Perspektivene for samarbeidet må også omfatte vår russiske nabo. Som nærmeste naboer i nord står vi overfor de samme utfordringene knyttet til miljøforurensning og klimaendringer, til marin sikkerhet og til ressursforvaltning, til organisert kriminalitet og menneskehandel.

Dette må være vår tilnærming: I møte med disse mulighetene – og utfordringene – ser vi på Russland som vår partner. Slik var det ikke under den kalde krigen. Det har tatt tid hos oss å endre tankegangen. Og vi ser at det tar tid hos russerne. I Norden har vi lenge sett på perspektivene om regionalt samarbeid som en vinn-vinn-mulighet. Mitt inntrykk er at det ikke alltid ser slik ut fra russisk side. Det må vi arbeide med for å vise - hvor mye det er å hente for alle i tettere samarbeid innenfor klart og tydelig regelverk i nord.

Samtidig opplever vi i dag en mer selvbevisst russisk utenrikspolitikk. Vi opplever russisk flaggplanting på Nordpolens havbunn og russiske flygninger utenfor vårt eget territorium. Vi ser økt russisk interesse for Svalbard, med en ny russisk regjeringsoppnevnt kommisjon, som har som målsetting å legge til rette for økt næringsvirksomhet og økt russisk bosetting på øygruppen.

Summen av dette er økt aktivitet og det jeg vil kalle en mer fremoverlent russisk opptreden i nord. Men la oss ikke trekke konklusjoner basert på gamle reflekser. Noen gang er det bedre med refleksjon.

Den russiske flaggplantingen på polpunktet har ført til økt oppmerksomhet om naturressurser og jurisdiksjon i Arktis. Det er ikke rart. Men plantingene er ikke mer enn den er, en symbolsk handling. Det tror jeg er hva russerne ønsket – å vise et symbol på russiske ambisjoner i nord.

Men den har ingen juridisk betydning. Vi tar det for gitt at alle parter vil følge internasjonal havrett, også i de arktiske havområdene. I Polhavet er det behov for å ta stilling til om undersjøiske rygger må oppfattes som en del av den naturlige forlengelsen av kyststatenes landmasser og derved skal ha status som kontinentalsokkel. Dette krever datainnhenting og tolkninger i regi av Kontinentalsokkelkommisjonen, som er opprettet i henhold til FNs Havrettskonvensjon.

Russland har fulgt spillereglene og har allerede overlevert slike data i 2001. Nå samler de inn nye data for å utfylle sin dokumentasjon. Vi leverte våre data i november i fjor. Så skal Kontinentalsokkelkommisjonen si sitt. Men Norge er ikke blant de land som kan ha rett til Kontinentalsokkel på Nordpolen. Vår kontinentalsokkel tar slutt mer enn 500 kilometer fra polpunktet.

Når det gjelder den økte russiske interessen for Svalbard vil jeg si at Norge setter pris på det gode forholdet til russerne på øygruppen. Det har lange tradisjoner. Russisk nærvær og aktivitet innenfor rammen av Svalbardtraktaten og i henhold til norsk lov er noe vi ønsker velkommen. Men det er ikke spesielt i forhold til Russland. Det er Norges ansvar å ha samme holdning til nærvær av personer og bedrifter fra alle land som har skrevet under traktaten. Og det er Norges ansvar å sette seg i stand til å påse at norsk lov følges i hele Norge – på fastlandet som på Svalbard.

Og til sist; vi er ikke urolige over den økte flyaktiviteten i nord. Det er flygninger som hele tiden har funnet sted utenfor vårt territorium. Det har vært en pause noen år. Vi har ikke savnet flyene. Men jeg har heller ikke noe grunnlag for å si at de reflekterer noen økt russisk militær oppmerksomhet rettet mot oss.

Russland er for meg en sentral medspiller i nord, men det er en krevende medspiller vi skal vie tid og kunnskap til å forstå. Også her har Norge, Sverige og Finland mye å hente i å dele vurderinger og utsyn. Om Nordområdene og om Russland. Slik vi gjorde det i Bodø i går og i dag.

Samtidig skal vi med fasthet håndheve våre rettigheter og forpliktelser i nord. Det handler om gjenkjennelighet. Oppbringelsen av den russiske tråleren Elektron - dagen etter at regjeringen hadde overtatt ansvaret for to år siden - viste viktigheten av at vi har virkemidler og rutiner til å håndtere denne typen episoder. Det var ikke en militær episode. Og vår løsning på slike episoder er ikke å se dem i et militært perspektiv.

Behovet for å ha en styrket militær tilstedeværelse i nordområdene handler om det naturlige nærvær enhver kyststat må ha i vår moderne tid når trafikken øker og flere flokker mot våre farvann. Det politiske signalet er tydelig gitt for den videre utvikling og lokalisering av vårt forsvar.

Samarbeidet med Finland og Sverige i nord kan stimulere til utvikling av våre nordlige landsdeler. Sammen kan vi bidra til å gi samvirket med Russland nye impulser og større bredde. Og sammen kan dette trilaterale samvirket bidra til en bredere europeisering av vår egen nordområdepolitikk. Det ønsker vi.

I dette perspektivet ser jeg for øvrig den nære dialogen med andre europeiske land om nordområdespørsmål. Jeg nevner som eksempel besøket av den tyske utenriksminister til Tromsø og Svalbard i august.

Vi er best tjent med å knytte regionale ordninger i nord tettere opp til europeiske prosesser. Finland har i flere år vært en foregangsnaasjon for å trekke EUs oppmerksomhet og ressurser nordover. Nå er EUs "Nordlige Dimensjon" blitt en ordnet ramme for et slikt fokus. Her er det dannet et partnerskap for miljøspørsmål, som inkluderer atomsikkerhet, og et partnerskap innenfor helse og sosiale spørsmål. Russland, Norge og Island er trukket med som fullverdige deltakere.

Det ligger i vår interesse å styrke denne rammen, blant annet gjennom et bredere grenseregionalt samarbeid i nord.

Vi har gode samarbeidsstrukturer i Nord-Europa; vi har Østersjøsam arbeidet og vi har Barentssamarbeidet. Begge representerte gjennombrudd i samarbeidstenkningen på begynnelsen av 1990-tallet da nye muligheter åpnet seg. Nå er samarbeidsbehovene i ferd med å bli mer omfattende. Da er spørsmålet hvordan vi tilpasser de ordningene vi har etablert.

Ser vi fremover kan vi tenke oss den Nordlige Dimensjon – med russisk, norsk og islandsk deltakelse – som en slags hatt over regionale samarbeidsordninger. Både i EU og i Østersjøområdet er man nå i ferd med å se på hvordan slike strukturer best kan forenes. Vi bør gå i gang med en tilsvarende tenkning for strukturene i våre egne nærområder. I denne sammenheng må vi se muligheter for å bygge nye broer mellom Østersjøsam arbeidet og Barentssamarbeidet.

Så gjelder det klima. Her er Arktisk Råd en viktig organisasjon. Norge har formannskapet til 2009, etterfulgt av Danmark og Sverige. Sammen må vi tre kraftfullt markere behovet for handling i møte med klimaendringene som er så tydelige i nord.

La meg så komme til den andre hoveddimensjonen i det trilaterale samarbeidet vi ønsker å utvikle. Det handler om vår evne til møte utfordringer knyttet til internasjonal krisehåndtering.

Det har vært naturlig å ta utgangspunkt i vårt engasjement i Afghanistan. Her er de tre landene deployert i de samme regionene i nord og nordvest.

Vi har allerede erfaringer det er naturlig å bygge videre på. Finland deltok inntil nylig i det "norske" stabiliseringslaget i Maymaneh i Faryab-provinsen. Da det norske kompaniet i februar 2006 sto overfor en kritisk situasjon i denne byen sto norske soldater skulder ved skulder med finske soldater. En finsk soldat har også senere mistet livet under arbeid for denne enheten.

Sverige har sin stabiliseringslag i Masar – i – Sharif, hvor Norge leder en hurtigreaksjonsstyrke. Vi har med andre ord et geografisk naboskap også i Afghanistan. Vi deltar med styrker som skal utfylle hverandre og med en politikk som har mange likhetspunkter vedrørende forholdet mellom militær og sivil innsats. Det er et godt utgangspunkt.

Som et ledd i den løpende planleggingen av nasjonale styrkebidrag, pågår det allerede et arbeid i Stockholm og Helsingfors – i likhet med i Oslo - med å se på sammensetningen av de militære bidragene for 2008. Vi skal gjøre våre vurderinger, også med det norske

utgangspunktet at vi er NATO-medlem. Men et samarbeid med Sverige og Finland omkring denne planleggingen kan gi bedre forutsigbarhet og ressursutnyttelse både for våre tre land og for NATO.

Da melder følgende spørsmål seg, som vi nå vil se nærmere på:

Kan vi samordne vår innsats i trening og opplæring av de afghanske sikkerhetsstyrkene?

President Karzai og den afghanske regjeringen legger avgjørende vekt på å styrke denne opplæringen.

Kan vi samordne innsatsen i vårt bidrag til stabilisering, slik at befolkningen kan oppfatte våre bidrag som deler av et større hele.

Kan vi etter hvert sette opp felles enheter, alternativt også rotasjon mellom de tre land innenfor utvalgte styrke kategorier?

Mulige samarbeidsområder kan være flytransport, sanitet, samt vakt- og sikringsoppdrag.

Kan vi skape et tettere samarbeid innen andre deler av sikkerhetssektoren hvor vi alle er engasjert, som den kritisk viktige opplæringen av politi?

Dersom vi lykkes med å forene et slikt tettere trilateralt samarbeid – vil vi også bidra til å forankre vår innsats enda sterkere i våre tre lands egen befolkning.

Oppbyggingen av en samordnet innsats og vil kreve tid. Resultatene vil ikke komme fra en dag til en annen. Nå har vi reist spørsmålene. Dermed er første skritt tatt.

Det er selvsagt ikke første gang de nordiske landene deltar sammen i internasjonale operasjoner. Og Afghanistan er heller ikke det eneste sted hvor vi i dag er engasjert sammen. La meg nevne et lite utvalg eksempler;

Norge, Sverige og Finland har tradisjon for nært og tillitsfullt samarbeid innen FN – operasjoner. Senest i 1990 – årene sto vi sammen innenfor FN-rammen, i UNPROFOR under krigen i Bosnia-Herzegovina. Det var et krevende oppdrag. Ved innledningen til dette tiåret arbeidet vi sammen i NATO-operasjonen i Kosovo. Sammen fikk vi en betydelig utfordring da en Kosovo-albansk folkemengde gikk til opptøyer. Og sammen fikk vi vist at vi kunne møte en slik utfordring på en måte som vakte beundring blant andre deltakerland.

Ser vi fremover så deltar de samme tre land – under svensk ledelse – i EUs nordiske innsatsstyrke. Den står i beredskap fra januar neste år. Gjennom denne innsatsstyrken vil personell fra våre tre land jevnlig øve sammen. Dette er viktig for utviklingen av et langsiktig militært samarbeid. I dag er disse tre landene de eneste nordiske landene som deltar med militære styrker innen rammen av EUs sikkerhets- og forsvarspolitik. Dermed er det også naturlig at vi tenker fremover sammen om den rollen vi ønsker å spille.

På samme tidspunkt skal Norge og Sverige etter planen utplassere en felles ingeniørstyrke, som et bidrag til den kombinerte styrken fra FN og Den Afrikanske Union i Darfur. Når Danmark nå vurderer å bidra med en sikringsenhet til denne styrken, så er det et eksempel på den variable geometri og fleksibilitet vi ønsker. Og la meg tilføye at et

styrket norsk engasjement i FN-ledede operasjoner vil være et viktig bidrag til å oppfylle en av de prioriteringer regjeringen satte seg ved regjeringdannelsen.

Gjennom et slik samarbeid mellom de tre landene – bidrar vi til å styrke det internasjonale samfunnets samlede evne til å gjennomføre kompliserte internasjonale operasjoner. Ved å trekke Finland og Sverige nærmere inn i et NATO – ledet samvirke styrker vi Alliansen. Samtidig kommer Norge – gjennom deltakelse i EUs internasjonale operasjoner og styrker – tettere inn på arbeidet med å forme EUs fremtidige forsvars- og sikkerhetspolitikk. Og vi styrker Eus evne til krisehåndtering og konfliktløsning.

Og til slutt; vi bidrar til å bringe NATO og EU nærmere et strategisk partnerskap.

Samtidig drøfter våre forsvarsmyndigheter hvordan et slik styrket samarbeid kan underbygges. Sverige og Finland har allerede et samarbeid om sjøovervåking og forbereder et tilsvarende samarbeid om luftovervåking. Norge og Sverige ser på mulighetene for et tettere forsvarspolitisk samarbeid. Geografisk naboskap, felles utfordringer og begrensede økonomiske ressurser gjør slikt samarbeid naturlig. Dette reflekteres i mulighetsstudien den norske og svenske forsvarssjef har utarbeidet. Her står styrkeproduksjon sentralt, gjennom materiellanskaffelser og opplærings- og øvingsvirksomhet. Arbeidet de to forsvarssjefene har levert er ambisiøst. De skisserer muligheter og perspektiver. Så får politikerne vurdere hva som kan realiseres og hvilke tidshorisonter man skal velge.

I Finland følges også dette arbeidet med betydelig interesse. Finland og Sverige setter nå i gang en tilsvarende mulighetsstudie med Sverige. Det er interesse for en tilsvarende gjennomgang med Norge. Da er det også naturlig at de tre også tenker sammen og forbereder oss sammen.

Det arbeid som her nedlegges reflekterer en trend vi kommer til å se mer av. Og det er heller ikke noe nytt. Norge har i en årrekke hatt et nært samarbeid med F-16 – landene Danmark og Nederland. Både i Afghanistan og i Baltikum har dette samarbeidet vist sin nytte. Nære allierte - som Nederland og Belgia - går eksempelvis i retning av å integrere sine mariner. Men det er trolig første gang allierte og ikke-allierte land tenker sammen i samme retning. At det er mulig reflekterer hvilket handlingsrom som har utviklet seg. Men et nærmere samarbeid mellom oss må styrke og ikke gå ut over vår evne til å operere separat og ivareta de forpliktelser hver av oss har påtatt oss, i NATO og i EU.

X X X X X

Jaques Attali, en av den tidligere franske president Mitterrands mest innflytelsesrike rådgivere og nå nært tilknyttet president Sarkozy, skriver i sin siste bok "En kort historie om framtiden" om hvilke regioner som kan bli verdensledende. I Europa er han fascinert av potensialet i samarbeidet mellom Norge, Sverige og Finland.

Attali kaller det et "eksepsjonelt klima" og viser til industriutvikling i verdenstoppen, et meget høyt nivå innen både forskning og utdanning, betydelige energireserver og høy sosial sikkerhet. Men han spør om vi er rede til å gripe fremtidssjansen, om vi ikke snarere vil ta vare på det vi har og lukke oss mot andres oppmerksomhet.

For meg står dette som noe av det mest spennende som møter oss i tiårene fremover.

Vi skal gripe fremtidssjansen. Vår norske politikk skal være dynamisk og fast på samme tid. Vi skal legge grunnlag for utvikling – men det skal være i et forutsigbart miljø. Vi skal ha de virkemidlene vi trenger – militære, politiske og sivile – for å skape en slik forutsigbarhet.

Samtidig skal vi ha veltilpassede ordninger for samarbeid, som skal gi oss den styrke og de impulser vi trenger i møtet med utfordringer vi foreløpig bare ser konturene av. Det kan vi gjøre gjennom et nært og tillitsfullt samarbeid med naboer, med Finland, Sverige og Russland, gjennom et bredere europeisk engasjement og gjennom de sterke båndene til USA og Canada over Atlanterhavet. Tenk på det historiske: Om få uker går det første skip lastet med naturgass fra Melkøya utenfor Hammerfest til Cove Point, Maryland på USAs østkyst. Et nytt transatlantisk bånd knyttes.

Jeg kommer tilbake til den orienteringen vi fikk på Reitan i går. Admiral Grytting, sjef for Landselskommando Nord-Norge var opptatt av hvor viktig det er å forstå hvilken form og bredde utfordringene i nord nå har fått. Den gamle trusselen er ikke der lenger, heller ikke i en mindre versjon eller med mindre sannsynlighetsgrad. Den er erstattet av behovet for å håndtere et nytt risikospektrum som spenner over et bredt saksfelt: Miljøspørsmål fra forurensninger fra transport og næringsvirksomhet til atomsikkerhet og klimaforandringer, ressurs spørsmål knyttet til fisk, olje og gass, terrorvirksomhet og organisert kriminalitet – og suverenitetshåndhevelse.

Truslene – de finner vi dag under fjernere himmelstrøk, i Afghanistan og i den bredere Midtøsten-regionen og i Afrika. Trusler i form av stater som er brutt sammen, etniske og religiøse konflikter, som skaper grunnlag for terror og ekstremisme, narkotikaproduksjon og masseødleggelsesvåpen.

Og selvsagt betyr det å møte trusseler å være beredt til å møte det uventende – i nære som i fjerne strøk.

Så i sum: Vi skal vi samarbeide – mer enn før – med vår nordiske naboer. Det dreier seg ikke om å endre forankringen i vår politikk – verken for dem eller for oss. Men det dreier seg om å justere våre mentale kart og sørge for at vi utnytter det handlingsrommet som en ny tid har gitt oss.

Takk for oppmerksomheten.